

УДК 378.4(71)+327

МЕТОДИ І ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

Істоміна К.Ю., викладач
кафедри іноземних мов

Національний університет «Львівська політехніка»

У цій статті представлено теоретичне дослідження операційного компоненту професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин у провідних університетах Канади. Проаналізовані методи, прийоми і форми організації навчального процесу, які використовують для створення і підтримання оптимальної взаємодії між викладачами і студентами. Окрім цього також описуються методичні стратегії для оптимізації навчального процесу і мотивації студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, метод навчання, прийом навчання, форма організації навчального процесу, операційний компонент навчального процесу.

В этой статье представлено теоретическое исследование операционного компонента профессиональной подготовки бакалавров гуманитарных наук по международным отношениям в ведущих университетах Канады. Проанализированы методы, приемы и формы организации учебного процесса, которые используют для создания и поддержания оптимального взаимодействия между преподавателями и студентами. Кроме этого, также описываются методические стратегии для оптимизации учебного процесса и мотивации студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, метод обучения, прием обучения, форма организации учебного процесса, операционный компонент учебного процесса.

Istomina K.Yu. METHODS AND FORMS OF EDUCATIONAL PROCESS SPECIALISTS IN INTERNATIONAL AFFAIRS IN UNIVERSITIES IN CANADA

The article represents theoretical research of operational component of training of the Bachelors of Arts in International Policy Studies in major Canada universities. Analyzed the educational process' methods, techniques and organization forms, which are used for creating and supporting of optimal interaction between lecturers and students. Also stated methodological strategies for optimization of educational process and students' motivation.

Key words: training, training method, training technique, form of organization of educational process, operational component of educational process.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин в Україні спрямовані на оптимізацію операційного компоненту навчання для забезпечення необхідних умов навчального середовища, сприятливого для формування компетентних спеціалістів. Це зумовлює потребу постійного пошуку нових методів і форм організації навчального процесу. Ситуація сьогодення в канадському освітньому просторі дозволяє застосовувати широкий спектр традиційних та інноваційних форм і методів навчання у межах професійної підготовки майбутніх фахівців. Зважаючи на високу ефективність навчальних програм із міжнародних відносин у Канаді і необхідність збагачення методологічного аспекту навчального процесу в Україні, вивчення операційного компоненту професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин в університетах Канади є доцільним і актуальним.

Ступінь розробленості проблеми. Операційний компонент досліджується у працях багатьох вітчизняних й зарубіж-

них науковців педагогічної сфери. Дослідженню різних моделей, форм і методів навчання присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні науковці, а саме: вивченню і класифікації методів навчання (І. Лернер, Л. Товажнянський, М. Кошелева, М. Скаткіна, С. Батишева, О. Новікова, К. Кнаппер, Г. Джоунс, Е. Саймон); дослідженню операційного компоненту професійної підготовки фахівців-міжнародників у Канаді (Р. Кроуфорд, Дж. Лантіс, Б. МакКерчер, Г. Скіллінг, Т. Кірквуд-Тукер), ігровим й інтерактивним методам навчання (Дж. Каарбо, Дж. Лантіс, К. Джеферсон, М. Каннер, С. Вілер, Г. Гобс, Д. Морено).

Актуальність теми дослідження зумовлена недостатнім рівнем вивчення і аналізу різноманітних методів навчання і форм організації навчального процесу, які застосовують у ході професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин у університетах Канади. Зокрема, окрім традиційних методів навчання особливий інтерес представляють методи і прийоми, характерні для активного навчання.

Метою статті є здійснення теоретичного дослідження операційного компоненту професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин університетах Канади.

Успішне досягнення визначеної мети залежить від виконання таких завдань: проаналізувати навчальні програми канадських університетів для вивчення форм і методів навчання, а також принципів активного навчання, які формують операційний компонент у межах професійної підготовки; визначити і описати методи, прийоми навчання, які застосовують в університетах Канади; охарактеризувати форми організації навчального процесу майбутніх фахівців-міжнародників.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтовне вивчення навчальних програм канадських університетів показало, що професійна підготовка у сфері міжнародних відносин у Канаді передбачає застосування не лише специфічних підходів, форм, методів і прийомів, а також тих, які були запозичені з вивчення інших наук гуманітарного і суспільного спрямування, зокрема філософії, історії, соціології, політології, а також основ економіки і права. Це, передусім, зумовлене застосуванням міждисциплінарного підходу до професійної підготовки фахівців-міжнародників у Канаді.

Дослідивши систему професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин у Канаді, можна стверджувати, що в цьому процесі викладачі застосовують різноманітні традиційні й інноваційні методи навчання, що є міцною основою побудови плідної взаємодії зі студентами [10].

Автономія вищих навчальних закладів Канади передбачає свободу планування навчального процесу викладачами, в тому числі і вибору методів і форм організації навчального процесу. Вибір і застосування відповідних форм навчання відбувається заради створення оптимальних умов для професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин, тому ці форми навчання обирають із метою досягнення конкретних цілей навчальних програм. Вибір методів, форм і стратегій навчання, а також навчальних матеріалів ґрунтується на інформації про студентів про їх національність, релігійну приналежність, особисті інтереси, попередній досвід навчання і професійної діяльності. Окрім цього, планування навчального процесу, вибір методів і форм навчання починається з аналізу і тестування наявних знань студентів на початку вивчення курсу дисципліни [3].

З метою здійснення цілісного аналізу операційного компоненту професій-

ної підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин в умовах сучасного університету Канади використовуємо класифікацію методів навчання, запропоновану Ю. Бабанським, яка охоплює три групи методів навчання, а саме: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності, методи контролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності студентів [1, с. 197].

Згідно з результатами дослідження навчальних програм із міжнародних відносин в університетах Канади широкий спектр методів навчання і взаємодії зі студентами використовується для професійної підготовки фахівців-міжнародників. Зокрема, проаналізувавши навчальні програми з міжнародних відносин Університету Західного Онтаріо, Університету Торонто, Університету Північної Британської Колумбії, Університету Британської Колумбії, Гуельфського університету, Карлтонського університету тощо, можемо стверджувати, що для професійної підготовки фахівців-міжнародників у Канаді використовують такі методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (бесіда, розповідь, лекція, пояснення), наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (досліди, вправи, лабораторні та практичні роботи, написання творів, рефератів, ессе); творчі (передбачають самостійний творчий підхід до навчання і виконання індивідуальних завдань); проблемно-пошукові (виконання завдань, які потребують самостійного пошуку оптимального вирішення); методи самостійної роботи, включаючи виконання завдань під керівництвом викладача [3; 6; 8; 9; 10; 12].

Важливу роль у процесі професійної підготовки фахівців-міжнародників у Канаді відіграють методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності, що стимулюють активне й орієнтоване на студента навчання. У канадських університетах викладачі застосовують методи стимулювання зацікавленості студентів, а саме: ведення навчальних дискусій, під час яких студенти обґрунтовують власну точку зору; застосування методів і прийомів навчання, що сприяють формуванню мотивації обов'язку і відповідальності, а саме волонтерство, співпраця з громадами і неурядовими організаціями [12].

Заключну групу формують методи контролю і корекції за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності студентів. У контексті професійної підготовки в університетах Канади розрізняють методи усного контролю, самоконтролю, взаємоконтролю (англ. – peerreview), у процесі

якого студенти аналізують і коментують матеріали, підготовані іншими студентами, а також методи комп'ютерного контролю, що передбачає використання мультимедійних засобів для проведення тестувань і обліку навчальних результатів шляхом використання віртуальних навчальних середовищ і ведення електронних журналів [3].

Важливим аспектом формування ефективного навчального процесу є форми його організації. Навчальний процес в університетах Канади з метою професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин здійснюється у таких формах: навчальне заняття, індивідуальні завдання, контрольні заходи, самостійна робота, практика. Навчальні заняття у контексті вищої освіти в університетах Канади представлені різними видами, а саме: лекційні заняття, практичні заняття, семінари, консультації [3; 6; 8; 9; 10; 12].

Методи навчання, які застосовуються в університетах Канади, характеризуються еkleктичністю, в основу якої покладено принцип індивідуального підходу до навчального процесу. Таким чином, підбір відповідних методів допомагає студентам досягнути їхніх навчальних цілей. Наприклад, в Університеті Манітоби для професійної підготовки майбутніх фахівців використовують такі методи навчання: навчання великих груп (лекції, презентації, відео, демонстрації); семінари (дискусії, прийом «мозкового штурму», вирішення проблемних завдань); практичні заняття (кейс методи, рольові ігри, симуляції, навчання під керівництвом); лабораторні заняття (розвиток практичних навичок); незалежне навчання (самостійне навчання); виробнича практика [9].

Університет Північної Британської Колумбії у своїх навчальних програмах також використовує різноманітні сучасні методи і прийоми навчання, які широко застосовують під час вивчення політології і міжнародних відносин, а саме: ламання припущень (англ. – assumption busting); концептуальне планування (англ. – concept mapping); створення п'єс і скетчів (англ. – creating plays and skits); дебати; підготовка і створення постерів; вправи типу «Зроби це» (англ. – do it exercises), які передбачають визначення проблеми, окреслення всіх можливих способів вирішення, ідентифікацію найкращого вирішення, застосування ефективних дій; розкадрування (англ. – storyboarding), вправа, що допомагає студентам правильно структурувати всі ідеї і допоміжні деталі відповідної ситуації чи інформації; ведення щоденника тощо [10].

У процесі професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин за-

стосовують велику кількість інтерактивних методів навчання, які є пов'язаними з нестандартними завданнями, головними ознаками яких є безпосередній зв'язок із професійною діяльністю, самостійний пошук студентами шляхів і варіантів розв'язання поставленого навчального або наукового завдання; вибір одного із запропонованих варіантів або знаходження власного варіанта вирішення ситуації; обґрунтування ухваленого рішення; незвичайні умови роботи, які стимулюють творчий підхід до здійснення поставлених завдань; активне відтворення суми раніше отриманих знань у нових умовах тощо [3].

Ефективним прийомом, який можна застосовувати з різними методами навчання, у тому числі і з кейс-методом, є мозковий штурм. Використання мозкового штурму є способом формування та представлення радикально різних ідей і думок студентів. Цей метод створює умови для розвитку творчого підходу до аналізу проблеми. Застосування мозкового штурму є ефективним у великих і середніх групах студентів і складається з наступних етапів: творчий підхід для визначення проблеми чи питання; запис студентських ідей без жодної критики; визначення критеріїв оцінювання за відповідність ідеї меті дослідження; оцінювання обраних ідей відповідно до визначених критеріїв; вибір ідей, які найбільше відповідають даному питанню, застосовуючи метод виключення; виявлення кращої ідеї для вирішення даної проблеми. В Карлтонському університеті також використовують прийом «Думай, співпрацюй, ділись» (англ. – Think, Pair, Share), у ході виконання якого студенти обмірковують відповідь на запитання і згодом діляться своїми думками з іншими студентами. Обидва прийоми рекомендовано застосовувати зі словесними і практичними формами організації навчального процесу [3].

В університетах Канади для професійної підготовки фахівців-міжнародників активно використовують методи і прийоми ігрового навчання, такі як симуляції і рольові ігри. Ці методи навчання передбачають використання заздалегідь підготовлених сценаріїв чи ситуацій, що дозволяють студентам оцінити проблему з різних точок зору та сформулювати альтернативні погляди, а також допомагають зрозуміти теоретичні концепти за допомогою взаємодії в аудиторії. Це покращує рівень запам'ятовування інформації і вербальні залучає різні відчуття, візуальні і вербальні стимули. Використання методів ігрового навчання має підпорядковуватися чітким правилам, а саме: бути спрямованими на досягнення конкретних навчальних

цілей; бути організованими навколо обраної тематики; правила проведення повинні бути чіткими і зрозумілими; можливим є використання додаткових матеріалів; система оцінювання має бути зрозумілою [12].

Ще одним сучасним методом навчання студентів-міжнародників є симуляція конфліктів. Велика кількість студентів-міжнародників виявляють прагнення у майбутньому працевлаштуватися у різноманітних міжнародних організаціях. Ця сфера є надзвичайно конкурентною, що вимагає від бажаючих отримати вакансію проявляти здібності, вміння і навички, які виходять за межі теоретичного аудиторного навчання. Як наслідок, студенти потребують практичного досвіду в галузі, який формується у роботі з реальними людьми і конфліктними ситуаціями. Це має позитивний вплив на розвиток таких умінь і навичок, як ведення переговорів, аналізу конфліктів, вирішення проблем та інших навичок, які є необхідними для роботи у конфліктних регіонах. Цей метод беззаперечно має свої переваги, проте варто зазначити, що він також потребує відповідної підготовки від викладачів, а також віддачі від студентів. Поїздки у конфліктні регіони пов'язані із затратами часу, енергії, а також часто залишають травматичні спогади в учасників. Студенти, які не пройшли відповідної підготовки, після поїздок у регіони для роботи з жертвами насильства, крайньої бідності і репресій можуть відчувати психологічний та етичний дискомфорт. Натомість це також покращує навички студентів здійснювати наукові дослідження і вміння пристосовуватися до нового середовища [2, с. 3].

Результати виконаного дослідження свідчать, що університети Канади обирають стратегію поєднання наукової діяльності та інноваційних стратегій у підготовці майбутніх фахівців, а також співробітництво з громадами, заради яких і здійснюється їхня робота. Студенти, які отримують базову вищу освіту за напрямом «Міжнародні відносини», зобов'язані брати активну участь у вирішенні проблем громад, тому їх заохочують співпрацювати з цими організаціями через програми стажування, волонтерську діяльність чи в будь-який інший доступний їм спосіб, проводити опитування постійного персоналу організацій, цікавитися цілями і стратегіями їхньої професійної діяльності. Це розвиває активну позицію і громадську відповідальність. Окрім цього, такий елемент освітньої програми дає студентам доступ до великої кількості освітніх матеріалів, формує розуміння основних впливів глобалізаційних процесів і їх ключових дійових осіб [4, с. 2–4].

Наукову діяльність студенти-міжнародники у Канаді можуть реалізовувати через численні стипендіальні програми навчання. Так, наприклад, Університет Торонто пропонує цілий спектр таких стипендіальних програм, а саме: Джона Холмса (англ. – John Holmes Scholarship), Джорджа Ігнат'єва (англ. – George Ignatieff Scholarship), Клауса Голдшлага (англ. – Klaus Goldschlag In-Course Scholarship), Роберта Катервуда (англ. – Robert H. Catherwood G8 Scholarship) тощо [11].

Університет Західного Онтаріо також не поступається запропонованими програмами стажування для студентів у таких організаціях: Канадське посольство у Вашингтоні (англ. – Canadian Embassy in Washington DC), Агентство міжнародного розвитку Канади (англ. – Canada International Development Agency). Студенти можуть обирати можливість стажування за кордоном, а саме у програмах допомоги громадам Танзанії (англ. – Action in Communities of Tanzania) і в Інституті сільської освіти Мексики (англ. – Rural Education Institute of Mexico) тощо [13].

Університет Британської Колумбії також підтримує подібні ініціативи. Зокрема, студенти можуть брати участь у програмі навчання за кордоном «Go Global». Студентів-міжнародників також заохочують здійснювати відповідну професійну і волонтерську діяльність у різних країнах світу. Майбутні фахівці можуть попрацювати у Генеральному консульстві Канади у Гонконзі (англ. – Canadian Consulate General, Hong Kong), в Організації допомоги у боротьбі зі СНІД (англ. – AIDS Support Organization, Uganda) тощо [6].

Виробнича практика (англ. – job placement) є ще одним обов'язковим елементом навчальних програм із міжнародних відносин в університетах Канади, який створює для студентів можливість спробувати свої сили у реальній професійній діяльності. Ця частина навчального процесу відіграє важливу роль, оскільки практика допомагає сформуванню балансу між розвитком теоретичних і професійних компетенцій, які мають формуватися у взаємозалежності. Виробнича практика пов'язана з регіоном чи країною, яку вивчає студент, це дає можливість глибше зрозуміти її устрій, роботу органів державного управління тощо. У ході практики студент освоює знання, вміння і навички, які не можливо отримати в межах аудиторії. Практику для студентів в університетах Канади організують у різних країнах, таких як: Австралія, Китай, Коста Ріка, Німеччина, Ямайка, Південна Корея,

Сінгапур, Уганда, Сполучені Штати Америки, Японія тощо. Це сприятиме майбутній конкурентоспроможності випускників на ринку праці, однак освоювати знання, розвивати вміння і навички студенти можуть і без виїзду за кордон. Зокрема, Університет Британської Колумбії пропонує студентам можливість брати участь у роботі Інституту глобальних проблем Ліу (англ. – Liu Institute for Global Issues), студентських клубах із міжнародних відносин, дискусійних групах тощо [7].

Організація та успішне проведення багатьох форм навчального процесу, таких як: дискусії, дебати, бесіди, аудиторні обговорення, вимагають від викладача відповідної стратегії поведінки. Викладач повинен дотримуватись стратегії нейтральності і неупередженості, що полягає у сприянні вираження і відстоювання різних точок зору під час аудиторних обговорень і дебатів. Це стосується пояснень різних політичних теорій і концепцій, стратегій та ідеологій у спосіб, який передбачає їх представлення з позитивної точки зору, а згодом роз'яснення критичних підходів до того ж питання. В іншому випадку студенти можуть відчувати тиск, знаючи думку викладача. Це може негативно впливати на їхнє бажання висловлювати свої думки через страх бути незрозумілими, навіть покараними чи низько оціненими [5, с. 1388].

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що застосування різноманітних методів і форм навчання сприяє формуванню сприятливого навчального середовища для професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин і передбачає залучення студентів до активного вивчення всіх необхідних дисциплін. Динаміка цієї тенденції сприяє розробці нових засобів, технік і стратегій у підготовці фахівців-міжнародників.

Перспективою подальших досліджень вважаємо більш детальне вивчення ініціатив з розвитку громадської відповідальності у майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин у Канаді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Ю.К. Бабанский, В.А. Сластенин, Н.А. Сорокин. Под ред. Ю.К. Бабанского. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1988. – 479 с.
2. Calkin, S., Mitchell, A. (2012) Conflict Simulation in International Relations Teaching. University of York, 23.
3. Carleton University. Interactive Lecture Techniques. Retrieved 03.05.2016 from: <http://serc.carleton.edu/introgeo/interactive/typesoftechniqu.html>.
4. Heckel H. (2006). Using Service Learning in International Relations Courses. The American Political Science Association Annual Conference, 22.
5. Kimmelmeier M., Danielson C., Basten J. (2005). What is a Grade? Academic Success and Political Orientation. Personality and Social Psychological Bulletin, 31. – 1386–1399.
6. University of British Columbia. International Relations Program. International Experience. Retrieved 02.05.2016 from: <http://ir.arts.ubc.ca/undergraduates/international/>.
7. University of British Columbia. Liu Institute for Global Issues. Retrieved 02.05.2016 from: <http://liu.arts.ubc.ca/>.
8. University of Guelph. International Development Program Requirements. Retrieved 06.05.2016 from: <https://www.uoguelph.ca/registrar/calendars/undergraduate/current/c10/c10ba-id.shtml>.
9. University of Manitoba. Curriculum Guide. Educational Approach and Instructional Methods. Retrieved 29.04.2016 from: http://umanitoba.ca/rehabsciences/ot/ot_methods.html.
10. University of Northern British Columbia. Global and International Studies. Program Pedagogy. Retrieved 01.05.2016 from: <http://www.unbc.ca/international-studies/about>.
11. University of Toronto. Scholarships in International Relations. Retrieved 28.04.2016 from: <http://web.trinity.utoronto.ca/current/programs-courses/international-relations/scholarships.html>.
12. University of Toronto. Teaching Principles and Practices. Retrieved 01.05.2016 from: http://webspace.oise.utoronto.ca/~benczela/Teaching.html#TandL_Approaches.
13. University of Western Ontario. International Relations Program Opportunities. Retrieved 04.05.2016 from: http://history.uwo.ca/international_relations/Opportunities/index.html.